

Skupština grada Novog Sada

UDK 316.73(497.113)"200/..."
305-055.2(497.113)"200/..."

DILEMA VULSTONKRAFT - EKSPERTKINJE U KULTURI NOVOG SADA

Sažetak: *Drugost postaje polje novih mogućnosti kulturnih politika. Vodeći teoretičari ekonomije znanja i kreativnih industrija uvode metafore izgrađene na principima ženskog iskustva, kao što su porodica, recept, kuvanje. Ovakav ulazak ženske prirode u mušku kulturu i za feministkinje znači da mogu da dekonstruišu dilemu o jednakosti kao negiranju sopstvenog rodnog identiteta. Ekspertkinje, koje vode neke od najvažnijih institucija kulture Novog Sada, pokazuju svojim načinom rada da su ove (nove) strategije kulturnog inženjeringa ne samo uspешne, nego i neophodne u revitalizaciji institucija i definisanju novih odnosa privatnog i javnog građanskog principa.*

Ključne reči: *drugost, ekonomija znanja, porodica, recept*

Jezik savremenih kulturnih politika, od menadžmenta u kulturi, kulturnih industrija do ekonomije znanja, implicira pre svega promenu diskursa od kategorije moći ka samoj strukturi, odnosno prirodi kulture.

Ne znam šta bi Levi-Stros (*Claude Lévi-Strauss*), sa svojom teorijom o ženskoj prirodi i muškoj kulturi, rekao na sintagmu „priroda kulture“, ali je evidentno da će put velikih teorija kulturnih strategija završiti na jednostavnim formama ženskog iskustva, kao što su porodica i recepti.

Tako Čarls Ledbiter (*Charles Leadbeater*) uzvikuje *Delija Smit, ne Adam Smit* govoreći o suštinskoj razlici podrazumevanog i eksplicitnog znanja, odnosno na koji način ekonomija zasnovana na znanju i idejama zaista funkcioniše.

Podrazumevano znanje, po Ledbiteru – *kako se kuva* – mora da postane eksplicitno – *recept* – pre nego što se komercijalizuje.

Znanje sadržano u receptu ne nestaje posle korišćenja, već se širi. Recept ostaje u vlasništvu autorke, zato ga i koristimo i tako potrošnja postaje udružena aktivnost, često reprodukcija i mogućnost da se koristi inteligencija samih potrošača. Ekonomija znanja pokazuje da je to jedina vrsta kapitala koja se trošenjem uvećava i tako potrošnja iz čina prelazi u odnos, gde je potrošač poslednji radnik na pokretnoj traci na kojoj znanje i informacije teku u oba smera. U tom smislu, tržište znanja pokazuje odsustvo zadovoljstva posedovanja robe, jer kada kupujemo znanje, recept, mi ga ne posedujemo, ali nastaje zadovoljstvo uvećavanja kapitala njegovim trošenjem i razmenom.

Džon Hartli (*John Hartley*), u *Kreativnim industrijama*, poredi ovu Ledbiterovu debatu o receptu i sa pisanjem Nikolasa Garnama (*N. Garnham*) o „kulturnom dobru“, tvrdeći da se u ekonomiji znanja uloga potrošača ne može opisati metaforama koje smo nasledili. Klod Molar (*Claude Mollard*) u *Kulturnom inženjeringu* govori o igri četiri porodice u kulturnom sistemu: porodice umetnika, porodice posrednika, porodice donosioca odluka (producers) i porodice publike.

I tako u diskurs muške kulture ulazi iskustvo ženske prirode, nagoveštavajući mogućnost rešenja večite feminističke „Vulstonkraft dileme“ po kojoj zahtevati jednakost znači prihvatiti patrijarhalnu koncepciju građanstva koja implicira da žene moraju postati nalik muškarcima. Koristeći žensko iskustvo privatnog u javnom sektoru dobija se i mogućnost prevrednovanja principa građanstva koje bi, kao što kaže Kerol Pejtman (*Carole Pateman*)“, priznalo žene kao žene u kontekstu građanske jednakosti i aktivnog principa građanstva“. To znači i davanje političkog značaja ženskim sposobnostima, pa i atributima, neke vrste korektivnog faktora fukoovskom nadzirućem diskursu.

U institucijama srpske kulture danas primetan je veliki broj upravo žena koje se bave strateškim razvojem i upravljačkim menadžmentom. To može da pokazuje nekoliko aspekata kulturne politike: da bolje čitaju novi kulturni inženjering, ali i da su spremnije da dekonstruišu ideološke identitete, kojima su još uvek opterećene i institucije i kulturne sredine.

U Novom Sadu, na primer, nekoliko najvažnijih i najuspešnijih institucija vode žene: Muzej grada Novog Sada, Galeriju Matice srpske, Spomen-zbirku Pavla Beljanskog, ili neke od institucionalnih sektora kao što je Balet Srpskog narodnog pozorišta i programska politika Novosadskog pozorišta. Sve su se suočile s problemima urušenih, zapuštenih objekata i programa, nedovoljnim brojem slabo plaćenih zaposlenih i naravno finansijskim problemima institucija.

Vesna Nedeljković Angelovska je prva direktorka u istoriji Muzeja grada Novog Sada, i posle dugo vremena neko iz same „kuće“, viši kustos etnolog, između ostalog i inicijator međunarodnog stručnog skupa „*Savremena etnografska muzeologija i prezentacija (novih) identiteta*“

Sam Muzej grada Novog Sada je institucija od izuzetnog značaja, sa fondom koji čini više od 50.000 predmeta i objektima na nekoliko lokacija: u Dunavskoj ulici, na Petrovaradinskoj tvrđavi, u Sremskoj Kamenici i Sremskim Karlovcima. Na samom početku mandata, direktorka Vesna Nedeljković-Angelovska predstavila je javnosti stanje u kojem se nalazi ova institucija, devastirana, oronulih i ugroženih objekata i eksponata. Predstavila je i svoj strateški plan čiji prioriteta su, pre svega, čuvanje, obrada i prezentovanje kulturne baštine, obezbeđivanje uslova za rad stručnjaka i podrška njihovom usavršavanju i kreativnosti, rekonstrukcija objekata, animacija posetilaca i ulazak u turističku ponudu grada kroz otvaranje suvenirnica i poboljšanje vodičke službe.

Projektima za realizaciju, pre svega obnove i zaštite objekata, Muzej je uvršten u Privrednu strategiju Grada, digitalizaciju kulturne baštine Ministarstva kulture Srbije, u nekoliko važnih regionalnih projekata a trenutno su u toku pripreme organizacije velike konferencije direktora najznačajnijih muzeja evropskih gradova. Ovaj muzej posebno vodi računa o uključivanju publike kroz radionice, koje su često deo samih izložbi, čajanke kao specifičan oblik tematskih tribina, saradnju s kolekcionarima i građanima koji poklanjaju eksponate, drugim institucijama s kojima zajedno rade arheološko-konzervatorske projekte.

I upravnica Galerije Matice srpske, dr Tijana Palkovljević, čije su oblasti istraživanja svetska i nacionalne umetnosti XX veka, edukativni programi u muzejima, marketing i menadžment u muzejima, urednica je časopisa „Muzeologija“ i simultano organizuje projekte adaptacije prostora i formiranja novih stalnih postavki. Ova najstarija institucija srpske kulture ušla je u osnivanje Poslovnog udruženja Klaster kreativne industrije Vojvodine, potpisala sporazum sa Akademijom umetnosti u Novom Sadu, produkciju sa RTS-om, uspostavila saradnju s mnogim vladinim i nevladinim organizacijama i kao rezultat dobila uvećanje umetničkog fonda, ali i enormno povećanje broja poseta. Tome su, naravno, razlog i adaptirana Galerija i izložbeni prostori, s boljom rasvetom i dvojezičnim legendama, ali pre svega kompletirana stalna postavka srpske umetnosti novog doba (18, 19. i 20. veka).

Konzervatorsko-restauratorsko odeljenje, osnovano pre 60 godina, ima posebnu ulogu u radu ove institucije i, u ovoj

jubilarnoj godini, završava velike projekte, kao što su obnova dela stranih autora u sopstvenoj kolekciji i restauracija kulturnog nasleđa Srba u Mađarskoj.

Svakako je jubilarna 185. godina osnivanja Matice srpske prilika za gostujuće izložbe iz fundusa galerije, za potenciranje važnih fenomena u kulturi, kao što je kolekcionarstvo, ali i za predstavljanje jedne zanimljive perspektive kulture življenja izložbom o modi, putem slikarstva.

Kao i Muzej grada Novog Sada i Galerija Matice srpske planira veću integraciju u turističku ponudu grada adaptacijom suterena za sekundarne delatnosti, kafe i book shop, pokazujući kako i najstarija institucija srpske kulture može lako da usvaja principe savremenog menadžmenta.

Impresivna biografija dr Jasne Jovanov, od istraživačkog do kritičarsko-esejističkog rada u oblasti istorije umetnosti i marketinga u domenu likovnih umetnosti, pisanja televizijskih scenarija za emisije iz kulture, prevodilačkog i pedagoškog rada na predmetu Kulturna dobra u turizmu Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu, do osnivanja legata, objašnjava kako je uspela da, kada je preuzela vođenje Spomen-zbirke Pavla Beljanskog, u vreme bombardovanja 1999. godine, sačuva zbirku i revitalizuje ovu instituciju, u svakom smislu.

Prvo je, kada je u kulturi bilo najkritičnije, a posebno u muzejima jer su eksponati uklanjani iz stalnih postavki, trebalo organizovati stalnu postavku i otvoriti Spomen-zbirku za javnost, a danas postoji i vodič kroz galeriju kao i monografija zbirke, prve posle 30 godina postojanja te institucije.

Upravnica naglašava i veliko angažovanje na kreiranju i realizaciji stručnih programa, organizaciji poslovanja, edukaciji kadrova, mentorskom radu s dobitnicima Nagrade Spomen-zbirke Pavla Beljanskog i insistira na mikroodnosima unutar institucije.

Poslednjih godina u Spomen-zbirci deluje i Dečija likovna radionica za decu predškolskog i školskog uzrasta, a u planu je organizovanje Škole kreativne fotografije, kao način obrazovanja, stvaranja publike i otvaranja prema lokalnoj zajednici.

Olivera Kovačević Crnjanski, balerina, koreografinja, autorica scenskog pokreta u dramskim i operskim predstavama, jedna od osnivača Foruma za novi ples i Per Arta, članica umetničkog saveta Balkan Dance Platform, pre stupanja na mesto direktorke Baleta Srpskog narodnog pozorišta radila je i kao operativna direktorka Baleta. Iskustvo rada sa ansamblom i poznavanje ove kuće pomoglo joj je da definiše i realizuje upravljačke prioritete koje vidi pre svega u pažljivom kreiranju

repertoara i usavršavanju ansambla kroz rad s vrhunskim pedagozima i baletmajstorima.

Balet SNP-a, o čijem opstanku se godinama ozbiljno raspravljalo, kao i o sudbini Opere, danas dobija priznanja na renomiranim pozorišnim festivalima i predstavlja svoju produkciju u najprestižnijim centrima savremenog plesa u Njujorku, Parizu, Moskvi. To, naravno, ne bi bilo moguće bez velikog profesionalnog i umetničkog iskustva, ali svakako i talenta same direktorke, koja je uspjela da u jednu klasičnu instituciju, skoro anahronu, inkorporira organizacije i umetnike koji se bave produkcijom, edukacijom i promocijom savremenih izvođačkih umetnosti, istraživačko-umetničkim plesnim projektima, organizacijom festivala i radionica. Ne manje važno je pomenuti da je ona tako i samu instituciju uspela da uvede u nove tokove društvene odgovornosti u cilju razvoja i jačanja savremene plesne scene u Novom Sadu i Vojvodini, kao i u Mrežu institucija kulture za promociju inkluzije u Novom Sadu.

Saradnja s vrhunskim baletmajstorima stvorila je nove mlade prvake, soliste i ansambl koji je u stanju da uspešno izvodi i klasičan i savremen repertoar, između ostalog koncipiran tako da omogući i pozivanje prvaka iz drugih evropskih pozorišta u cilju cirkulacije ljudi, ideja i umetničkih iskustava.

Takav koncept razvija i Kata Đarmati (*Kata Gyarmati*), umetnička direktorka Novosadskog pozorišta/ Ujvideki Színház, koja je u saradnji sa sjajnom glumačkom i rediteljskom ekipom stvorila, po ubeđenju većine teatrologa, najzanimljiviju i najkvalitetniju scenu u Srbiji, ali i u regionu. O tome svedoče ne samo brojne nagrade na pozorišnim festivalima nego i činjenica da u ovo pozorište dolaze da rade glumci i reditelji iz Mađarske, Slovačke, iz Beograda, Konstance...

Repertoar koji Kata Đarmati kreira kreće se od hrabrog bavljenja klasičnim komadima, refomatorima savremene drame, do postfeminističkih tekstova sa upozorenjima da za ovakav rad treba smelosti i glumaca i reditelja, pa i samog pozorišta i publike.

Ta smelost vidi se i u dramaturškom radu Kate Đarmati, u njenim intervencijama u samom dramskom tekstu kojima menja formu u cilju osavremenjivanja jezika, u prevodu, da bi ga prilagodila duhu drugog jezika, ali i radikalnim rezovima u samoj dramskoj strukturi u cilju efektnijeg scenskog jezika, nekad i uz potpuno odsustvo govora na sceni.

Tako direktorka i dramaturškinja, u aktivnoj saradnji s rediteljem i glumačkim ansamblom, kreira jedinstven umetnički čin ali i socijalnu skulpturu, baveći se fenomenima krize demokratije,

izneverenim revolucijama, suvišnim znanjem, religijom, suočavanjem sa osetljivim pitanjima svakodnevnog života.

Novosadsko pozorište je inače poznato po kontinuiranom radu na obrazovanju glumačkog ansambla, od Školske do Velike scene. Takođe i po specifičnom odnosu prema publici, a tokom poslednje decenije, umetnički ansambl s Katom Đarmati i Kingom Mezei (Kinga Mezei) uneo je i specifičnu interkulturalnu dimenziju kojom je prevazišao okvire nacionalnog manjinskog pozorišta i stvorio originalan kulturni identitet.

Kao što se može videti, sve ekspertkinje o kojima sam pisala simultano rade, po principu Molarovih porodica, unutar kulturnog sistema, na obnovi institucija, stručnom usavršavanju zaposlenih, negovanju atmosfere poverenja, brige, interakcije svih unutar Kuće. One na nov način sarađuju s publikom koja se uključuje u programe, razvijaju veštine klastera i sve vreme sarađuju s donosiocima odluka na nekoliko nivoa, od gradskog, pokrajinskog, pa do republičkog.

Njihov recept je jednostavan – one znanje, talenat i posvećenost shvataju upravo u duhu same ekonomije znanja, kao kapital koji se trošenjem uvećava i ne može se posedovati. Tako su probudile i same institucije iz sna samodovoljnosti i učinile ih akterima i kreatorima žive istorije kulture grada.

LITERATURA:

Komnениć B., Tranzicija ka ekonomiji znanja-vrednovanje neopipljivih sredstava kao preduslov postizanja održivog razvoja i integracije u EU, *Ekonomist*, br.1, Beograd 2006.

Hartli Dž., *Kreativne industrije*, Beograd 2007.

Ramić B., *Reorganizacija ustanova kulture*, Beograd 2005.

Kolber F., *Marketing u kulturi i umetnosti*, Beograd 2010.

Molar K., *Kulturni inženjering*, Beograd 2000.

Šešić M., Stvaranje mita o gradu i politika spektakla, zbornik *Javna i kulturna politika*, priredila Šešić M., Beograd 2002, str. 173.

Papić Ž., Opozicija priroda/kultura kao „prirodna“ definicija i interpretacija polne razlike-Levi-Strosova projekcija iskona kulture kao društvenog ugovora između muškaraca, *Ženske studije*, br. 1, Beograd 1995, str. 155.

Hartsok N., Fuko o moći: teorija za žene?, *Ženske studije*, br.1, Beograd 1995, str.112.

Vera Kopicl
Assembly of Novi Sad

THE *WOLLSTONECRAFT* DILEMMA

Abstract

The Otherness becomes a field of new opportunities of cultural policies. The leading theoreticians of economy of knowledge and creative industries introduce metaphores derived from the female experience, such as family, recipe, cooking in the masculine culture. And that entrance of female nature also enables the feminists to deconstruct the equality dilemma as negation of their own gender identity. The women-experts, heads of some of the leading Novi Sad cultural institutions, prove by their working standards that these (new) strategies of cultural engineering are not simply successful but also necessary in revitalization of institutions and definition of new relation of private and public civil principles.

Key words: *Otherness, economy of knowledge, family, recipe*